

Mühimme-i Mısır Defterleri ve 18. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun Güney Politikası

Abdulgennan M. Altıntaş

Mısır, Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük, en kalabalık ve en zengin eyaletlerinden biriydi. Mısır'ın jeopolitik önemi ve bereketli toprakları onu Osmanlı idaresinin gözünde vaz geçilmez bir konuma getirmiş ve devletin güney politikasının şekillenmesinde bu eyalet merkezi bir rol oynamıştır. Bunların bir sonucu olarak, Mısır Eyaleti tarih araştırmaları için zengin konular sunmakta ve kaynakların çeşitliliği konunun farklı perspektiflerden ele alınmasına imkân tanımaktadır. Bu çalışma, Osmanlı divan kayıtlarından biri olan ve Mısır Eyaleti için münhasıran oluşturulmuş olan Mühimme-i Mısır Defterleri'ni esas alarak imparatorluğun 18. yüzyıldaki güney politikası konusunda bir değerlendirme yapmayı hedeflemektedir.

Mühimme-i Mısır Defterleri, Mısır başta olmak üzere güneydeki birçok idari birime ve onların yöneticilerine gönderilen ferman, berat ve namelerin suretlerinden oluşmaktaydı. Bu defter serisi, Osmanlı divanının ülkenin güney bölgeleri hakkındaki idari yaklaşımını görmek adına önemli bir kaynaktır. Bu çalışma kapsamında 1709-1800 yıllarını kapsayan 9 Mühimme-i Mısır defteri ve bunların içerdiği yaklaşık 6300 hüküm incelenmiştir. Mühimme-i Mısır Defterleri'nde yer alan hükümler geniş bir konu çeşitliliğine sahip olmakla birlikte bu çalışmada Osmanlı divanını en fazla meşgul eden üç temel konu ele alınmıştır: 1) hac işleri, kutsal şehirlerin iaşesi ve Kızıldeniz'deki nakliye hizmetleri konularını içeren Haremeyn'in idaresi meselesi; 2) kılar-ı amire, tersane-i amire, cebehane-i amire ve başkent halkının ihtiyaçlarının Mısır'dan tedariği konularını içiren başkent ve orduların iaşesi meselesi; 3) Mısır Eyaleti'nin iç işleri ve eyalette meydana gelen isyan ve kargaşalara başkent yaklaşımı meselesi. Bu üç konunun irdelenmesi bir yandan Osmanlı İmparatorluğu'nun güney politikasının ana hatlarını ortaya çıkarırken diğer taraftan iaşeci iktisat anlayışı çerçevesinde Mısır'ın Osmanlı merkezi idaresi için sahip olduğu hayati konumu ortaya koyacaktır.